

ובהרת בחיים

גליון שבועי במשנת מרן האור החיים הק' זיע"א

באור החיים תולדות רבנו הק'

פרק רביעי: שנות בראשית סוערות אור זרח לישראל

בעיצומן של שנות אימה אלו, זרח בחושך אור לישרים ונולד במרוקו מי שעתיד היה להאיר את עיניהם של ישראל מאז ועד היום. נר ישראל, נשמה מניצוץ משיח בן דוד. מאור חיים לארץ ולדרים, לדורו ולדורות.

רבי משה ב"ר חיים בן עטר

בנו של רבי חיים בן עטר הזקן מסאלי, רבי משה, אף הוא תלמיד חכם מופלג היה. בנו, רבינו ה"אור החיים" ז"ע, מזכיר את שמו תמיד בתואר "החכם השלם".

מתוך אגרת תודה ששלח לו אחד מגדולי יהדות מרוקו, הגאון רבי יעקב אבן צור זצ"ל, מצטיירת דמותו של רבי משה כתלמיד חכם מופלג שגם עסק בחסד ללא גבול, בעל מידות נפלאות ומי ששימש כמשען ומשענה לנשברי לב, ששאבו ממנו עידוד וחיוזוק.

"ידיד הוגה בדת הנאמנה/ בפיו תמיד מחודדת שנונה/

עדי נדף שמו הטוב כמו מור/ למרחוק בכל עבר ופנה/

קנות חכמה יקרה מפנינים/ הלא בחר ולו שם בתבונה/

בטוב מדות מדובר בו נכבדות/ וגם כל מעשהו באמונה/

ברוב חסדו מעודד נשברי לב/ אשר עורכים למול פניו תחינה/

נתיבי דת טהורה מהלכיו/ וגם צלל בים תלמוד ומשנה/

צפונים הם אמריה בלבו/ בכל יום גם בכל רגע ועונה/

ואל דרך גמילות חסדים/ מאד ירוץ ובוא ברנה/

רצון מלכות מאד ימתק לחכו/ וראוי הוא שרות עליו שכונה..."

נשמה נשגבת

בשנת תנ"ו נתמלא ביתו של רבי משה בן עטר אורה בהולדת בנו, אשר נקרא בישראל על שם זקנו הקדוש "חיים", הוא רבינו חיים בן עטר הנודע לדורות על שם ספרו "אור החיים". מעט יותר ממאתיים שנה אחרי הגיעם של חכמי קסטיליה לספרד כגולים נרדפים, יצא מחלציהם הנודע והמפורסם שבצאצאיהם.

השמחה היתה גדולה במשפחת בן עטר כי בן ניתן להם, ילד יולד להם. איש במרוקו לא העלה בדעתו, לא כעת כמובן, ואף לא בעשרות השנים הבאות, כי נשמה גדולה ונשגבת, נשמה כוללת, כזאת השייכת למרום פסגת קדושת כנסת ישראל, השתלשלה ובאה כעת לעולם.

"ועל שרשים אלו וכיוצא בהם שעבדו מלך עליון בהתלהבות וייחודים ומסירת נפש כמעט שלא נמצא בימי התנאים כך. היו כמה שבחים ששיבח מרן האלקי האר"י את נשמת הרח"ו, ששרשו היה יקר מאוד כלול מהרבה נשמות צדיקים וחסידיים ובשרש זה תלויה הגאולה ודי בזה, וגם נשמת האלקי הקדוש הגאון מוהר"ר ר' חיים בן עטר היתה תלויה בזה השורש וגם עליו הרבה שבחים מרן האר"י, אבל לא מזה השורש של ר' עקיבא..."

עוד שנים רבות צריכים היו לחלוף עדי הכיר העולם מי היה הילד היולד כעת!

פניני אור החיים

לדעת איך להתנהג

ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם:
(כא א)

פרשת השבוע פותחת במילים 'אלה המשפטים אשר תשים לפניהם'.

רגע, ואת כל התורה לא צריך לשים לפניהם? ומה ההדגשה 'אלה המשפטים אשר תשים לפניהם'?

אומר האור החיים הקדוש: ודאי מצווה ללמוד את כל התורה כולה. אפילו הלכות שאינם נוגעות לחיי היום יום. כל חלק בתורה הוא חשוב מאוד.

אבל יש דברים שאותם הכרחי ללמוד. הם בעדיפות ראשונה. כל אחד מוכרח ללמוד אותם כדי לדעת איך להתנהג.

עדיין אפשר להיות יהודי טוב בטרם תדע הלכות 'קידוש החודש' או לימוד הלכות מסוימות בחושן משפט. תהיה לך שאלה, שאל את הרב. אבל אדם שלא יודע שצריך לשבות בשבת או שאסור לאכול מאכלי טריפה, זה הרי נורא ואיום. איך יידע מה לעשות אם לא למד.

'אלה המשפטים!' הדינים הנוגעים לחיי היהודי, 'תשים לפניהם'. דינים אלו הכרחיים לכל אחד ואחד לדעת, וכלשון האור החיים: **וזולת זה אינם בני ברית התורה.**

נלמד את ההלכות הנוגעות ליום יום, לשמור ולעשות ולקיים!

נשמה שנתת בי

אם בגפו יבא בגפו יצא אם בעל אשה הוא ויצאה אשתו עמו: (כא ג)

במהלך ארוך, מאיר האור החיים הקדוש את עינינו על עניין עבד נרצע, שכולו מרמז על הייעוד הרוחני של האדם.

על הפסוק 'אם אדוניו יתן לו אשה' מביא האור החיים הקדוש ש'אשה' היא רמז לנשמה, ובנים רמז למעשים טובים שאדם מסגל לעצמו.

אך מדוע אמרת התורה אם 'בעל אשה הוא'. האם האדם, הוא בעל הבית על נשמתו?

אומר האור החיים הקדוש:

כאן רמזה התורה סוד גדול!

כשאדם עושה מעשים טובים הוא ממשיך על עצמו נשמה קדושה.

בהמה נותרת כפי שהיא. אדם שזוכה במעשיו הטובים, מוסיפים לו עוד ועוד בדרגות הנשמה.

כזה אדם, אכן ראוי להיקרא 'בעל אשה', כיוון שבמעשיו הטובים הוא הביא על עצמו את נשמתו הקדושה.

תשוקה לעבודת ה'

ואם אמר יאמר העבד אהבתי את אדני את אשתי ואת בני לא אצא חפשי: (כא ה)

ידועים דברי האור החיים הקדוש בפרשה, שכל עניין עבד עבדי, מרמז על יחסי הגוף והנשמה, וחובת האדם בעולמו.

בעבד יש מויג של 'עבד עברי', טוב לו ונה לו להישאר עבד והוא אינו חפץ כלל להשתמט מהעבודות.

אומר האור החיים הקדוש: 'אם אמור יאמר העבד, אם יאמר יהודי, עבד ה', 'אהבתי את אדוני' - אני אוהב את רבנו של עולם, אני חפץ לחיות בצורה רוחנית, לעשות רצון ה' ולקיים מצוותיו.

מה שברו?

ועבדו לעולם!

גם בעולם הבא יבחר בו ה' להיות לו לעבד נאמן. כמו המלאכים, עושי דברו.

הקב"ה אומר לו, אתה כל כך רוצה להיות עבד ה', בוא ותהיה.

תאות לבו נתת לו.

תכבד את העני

אם כסף תלוה את עמי את העני עמך לא תהיה לו כנשה לא תשימון עליו נשף: (כב כד)

לחת צדקה לעני, זה דבר גדול מאוד.

מוסיף האור החיים הקדוש פרט חשוב:

'אם כסף תלוה את עמי, את העני עמך, עליך לזכור דבר נוסף: 'לא תהיה לו כנשה'.

נושה, לשון התנשאות. אל תנשא עליו. אל תתגאה על העני.

בסך הכל הקב"ה נתן לך יותר ממה שאתה צריך, כדי שתתן לעני מכסף, ומה יש לך להתנאות עליו.

משלו אתה נתן לו...!

כל זמן שהנר דולק

אם הבל תחבל שלמת רעך עד בא השמש תשיבנו לו: (כב ח)

הקב"ה מפקיד ביד האדם את הנשמה.

נפש האדם מגיעה ממקום גבוה מאוד, מאורו של הקב"ה, וכפי שנאמר בתהילים 'נוטה אור כשלמה'.

ומכאן שנפש האדם משולה לבגד.

אומר האור החיים הקדוש דברי מוסר נוקבים:

המשך בעמוד ג'

ספיר ויהלום פניני מוסר ויראת שמים בפרשה

מי מפרנס את מי

מגדולי תלמידי רבן של ישראל מרן ה'חתם סופר' זצ"ל, ומבחיירי תלמידיו, היה הגאון הקדוש ר' הלל מקולומייא זצ"ל, אשר לימים האיר את עיני ישראל בקדושתו ותורתו.

אולם המעשה הבא אירע דווקא בצעירותו, כשהסתופף בצל הישיבה המעטירה בפרשבורג, ועשה לילות כימים בחשקו ואהבתו לתורת ה' התמימה. אז, היה הוא צורב צעיר בשם 'הלל ליכטנשטיין', עילוי שכיתת רגליו וגלה למקום תורה מתוך רצון לדבוק באורו הזך של החתם סופר.

כמנהג אותם ימים, נהגו תלמידי הישיבה לבסס את קיומם היומיומי על טוב לבם ואהבת התורה של אנשי העיר, ולקבל את מזונם מדי יום כיומו על פי הסדר שנקבע, כל אחד אצל 'בעל-בית' אחר שזכה להיות מתמכין דאורייתא.

בין בעלי הבתים בעיר היו אוהבי ומוקירי תורה ולומדיה, כאלה שפתחו את כל חדרי לבם לבני התורה וראו בכך זכות עצומה. ולצידם גם עמי הארצות, שראו בכך אילוץ וכורח המציאות בהיותם נמנים על תושביה היהודים של העיר.

אגב, מסופר שהיה פעם אחד מתושבי פרשבורג שהיה 'חכם בעיניו', והוא הרבה להתקוטט עם הבחור שהגיע לאכול אצלו. הבחור היה בחור תמים וירא שמים, והיחזיקים עם המארח שלו לא היו לרוחו.

למארח היו טענות ומענות שהוא לא אומר מספיק דברי תורה בסעודה, הוא אומר אבל לא ברמה גבוהה כפי שהוא רוצה. וכשהבחור היה אומר הוא היה מתווכח איתו. בקיצור, הוא היה מוציא לו את הטעם מהאוכל.

הבחור לא התלונן ולא כלום. אבל המארח עצמו יום אחד פוגש את רב העיר וראש הישיבה, את ה'חתם סופר', והוא מתחיל להתלונן בפניו על הבחור שמגיע לאכול אצלו. המארח מביא לו כל מיני דוגמאות לדברי תורה שהבחור אמר, ועד כמה זה לא מצא חן בעיניו.

החתם סופר הבין היטב עם מי יש לו עסק, אך לא הגיב. ואז, בין הטענות אמר המארח: 'שמעני רבינו: אני במקום לקבל אלי 'בחור' - קבלתי 'בור', הוא הוריד את האות ח' - ובמקום בחור נהיה בור, דהיינו עם הארץ.

כאן כבר לא יכול היה החתם סופר לשאת את ביזוי כבוד התורה, והוא ענה לו נחרצות: 'לבחור חסר ח' - האם מהבחור צריך להוריד את האות ח'? מה פתאום? ממך צריך להוריד את האות ח'. אתה חושב שאתה 'מחזיק' את בחורי הישיבה. אתה מחזיק? מה פתאום: אתה 'מייק'. עם כל הצער והעגמת נפש שאתה נותן לבחור אצלך - אתה לא מחזיק אלא מזיק.

כך השיב החתם סופר בדברים כדרכנות, לאותו איש יהיר שהציק לבחור שאכל אצלו.

נחזור לרבי הלל מקולומייא, המארח שאצלו סעד הנער הלל דווקא נמנה על אלה שהעריכו את לומדי התורה וחפצו לתמוך בהם ככל יכולתם, אולם בסכלותו התייחס לכך כאל מישור נוסף, אחד מני רבים בחייו. בכל המישורים בחייו, הן האישיים והן בתחום העסקים, נהג העשיר בקפדנות רבה בכל הנוגע לשמירה על לוחות הזמנים שקבע. כך נהג עם עובדיו ושכיריו, בדרך זו חינך את בני ביתו, ולמגינת הלב זו הדרך בה ציפה שינהג בן התורה הסועד על שלחנו. הוי אומר - שעות הארוחה הינן קודש קדשים, ואוי לו לבחור אם יהיו לאַחַר ולו שעה קלה. הנער הלל ידע זאת, ועשה הכל כדי שלא לעורר עליו את חמת מארחו. הוא ניווט את יומו וניהל את סדריו בהתאם לסדר היום ושעות הארוחה בבית הגביר, ומדי יום התייצב בקפדנות בזמן המיועד, והחיה את גופו בסעודה שהעניקה לו את הכוחות להתעלות במעלות התורה והיראה.

אחרי הכל היה הלל מתמיד ששמר על הזמן שלו, וזה דווקא מצא חן בעיניו. בפרט שהיו בתים שסבלו מסחבת, האוכל היה תמיד מוכן באיחור ומוגש באיחור, ובינתיים הבחור היה מסתובב מחוץ לבית מבוש ומחכה שיקראו לו לבוא לאכול, ולפעמים זה היה מתעכב משך זמן רב והיה ביטול תורה. לכן לא היה אכפת להלל מהתנאי, וכך העניין זרם על מי מנוחות, להלל היה מקום טוב לאכול בו, ולמארח היה בחור שהתנהג לפי הכללים ושמר על לוח הזמנים הקפדני.

ויהי היום, והנה סערה הישיבה. לא סערה פוליטית כזו או אחרת חלילה, ולא רכילות שסחפה את שולי המחנה, לא מחלוקת עכורה, ואף לא נידון מעניין שעל סדר היום. היתה זו סוגיא שהסעירה את המוחות כולם, איתגרה את טובי הלמדנים וגרמה לכך שחבורות חבורות עמקנים וחרויים ניצבו להם במשעולי בית המדרש, פלפלו ונופפו באגודליהם במרץ, מנסים למצוא את הדרך הנכונה בעומקה של סוגיא הצורב הצעיר הלל ליכטנשטיין, אשר שמו יצא לו זה מכבר כעילוי מבהיל וכל כולו היה שקוע בתורה הקדושה, אף הוא כמובן השתתף באופן פעיל בדיונים הנרחבים, ואף מצא לו זמן לאחר מכן לשבת להתייגע עוד, לנסות בכל זאת לפצח את צפונות הסוגיא במקום ששאר הלמדנים לא הצליחו.

מפה לשם חלפו כמה שעות יקרות, ולפתע התנער הנער והביט בשעונו בדאגה. שעת הארוחה, מתברר, חלפה עברה לה זה מכבר, והוא אנה הוא בא? הלא קיום הגוף נדרש הוא לשם קיומה של הנפש, ואם לא יוכל להזין את גופו בסעודה - כיצד יצליח להמשיך ללמוד ולעבוד את קונו?

למרות זאת, ניסה הלל את מזלו ופנה לבית הגביר.

שם, כצפוי המתין לו הגביר כשידיו מונחות על מותניו במורת רוח ופניו אומרות הכל. בשצף קצף פנה אליו והוכיח אותו על הזלזול בזמנים, על חוסר ההתחשבות ועוד, כיד ה' הטובה עליו.

הנער לא אבה להתווכח, אלא נותר בשתיקה, סב על עקביו ופנה בחזרה לישיבה. כבר באותו יום נמצא עבירו סידור אחר, אצל בעל-בית שמידת הערכתו לתורה גדולה היתה בהרבה משל זה האחרון, ובא לציון גואל.

אך הנה, מאותו יום ואילך החלו עסקיו של הגביר באורח פלא לצנוח, להתרסק ולרדת לטמיון. מפעליו נסגרו בזה אחר זה, רצף של טעויות עסקיות הובילו אותו כמעט לפשיטת רגל, ורק ברגע האחרון תפס את עצמו, וכמו כל יהודי טוב רץ לקברניטה הרוחני של העיר - הלא הוא מרן החתם סופר.

החתם סופר שומע את היהודי וברוח קדשו שאל אותו: 'האם יש לך בחור שאוכל אצלך בצהריים?'

אומר לו האיש: 'עד לפני תקופה קצרה היה. 'והיום? שואל החתם סופר. 'לא' - הוא עונה, 'היה לנו איזה אי הבנה, והוא הפסיק להגיע.'

'אי הבנה?' שואל החתם סופר: 'אולי פגעת בו? אולי העלבת אותו?' החתם סופר לא המתין לתגובתו, אלא הורה לו על אתר בטון נחרץ: 'לך תפייס אותו!'

הלה, אשר קלט כי במו ידיו הביא על עצמו את הצרה, החיש את צעדיו לישיבה ותר במהרה אחר הבחור הלל ליכטנשטיין, כשהוא מפציר בו בדמעות כי יסלח לו על שהפסיק לפרנסו ולספק את מזונו כפי שנהג עד אותו יום.

'אתה הפסקת לפרנס אותי?' תהה הנער, והמשיך בטון שאינו משתמע לשתי פנים: 'לא ולא! אני הוא זה שהפסיק לפרנס אותך!' דבריו היו לחידה בעיני הגביר, ובן העלייה הואיל לפרש את דבריו הסתומים. 'הקב"ה זן את כל העולם בטובו בחן ובחסד וברחמים, לכל אחד הוא מכין פרנסה, לכל אחד הוא מכין את מה שהוא צריך. גם לי הקב"ה דואג, והיות שאני עוסק בתורה ואין לי זמן להתעסק בפרנסתי - הרי שהקב"ה שם אצלך בפקדון גם את הפרנסה שלי. אתה עשיר לא בגללך, אלא בגללי, בגלל שאתה נותן לי לאכול.

כאשר אתה עושה את תפקידך בנאמנות, הרי שאתה מרויח וגם אתה יכול להנות מהעשירות. אני לא אוכל משלך, אני אוכל משלי, כי הכסף שלי נמצא אצלך בפקדון ואתה אוכל משלי, כי אתה זוכה לעשירות בזכותי, ואתה יכול גם ליהנות מהפקדון שלי. המשיך ר' הלל ואמר:

כל עוד שנתת לי לאכול - זה עבד. אבל ברגע

פניני אור החיים

המשך מעמוד א'

אם חבול תחבול שלמת רעך. קורה ואדם ממשכן את נפשו, נעשה בעל חוב בגלל חטאיו. 'עד בוא השמש תשיבו לו', כל זמן שלא באה השמש, כל זמן שהאדם חי, יש לו הזדמנות לעשות תשובה.

עד בוא השמש, שלא יהיה חלילה מאוחר מדי! כל זמן שהגר דולק אפשר לתקן. תשב אנוש עד דכא, עד דכדוכה של נפש.

ברוך אתה ה', הרוצה בתשובה:

אפילו אצבע קטנה

ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו ושם אלהים אתם לא תזכירו לא ישמע על פיך: (כג יג)

האדם עשוי מרמ"ח אברים וס"ה גידים. ואפילו על אבר אחד קטן הוא איננו מוכן לוותר. אדם מוכן להשקיע רופאים ורופאות כדי להציל אצבע אחת קטנה ברגל.

אומר האור החיים הקדוש: רמ"ח מצוות עשה, הם כנגד רמ"ח איבריו של אדם. וס"ה מצוות לא תעשה הם כנגד ס"ה גידים.

אמרת התורה **ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו**. לא כתוב ואשר אמרתי אליכם, אלא **ובכל אשר אמרתי אליכם**.

אל תאמר אנשה 'פחות או יותר' את מצוות התורה, או אקיים את 'רוב' המצוות.

כל מצוה היא שמירה כנגד איבר אחר.

האם מישהו יסכים לוותר על איבר אחד חלילה. ודאי שלא.

מקיימים את המצוות בשלמות.

ובכל אשר אמרתי אליכם - תשמרו!

הסומך גאולה לתפלה אינו ניזוק כל אותו היום, ושאל ר' זירא, "אנא סמכי ואיתוקי", וענו לו: במה ניזוקת, בכך שהוצרכת להביא בשמים לפני המלך, והרי ראוי לשלם ממון רב על ראיית פני המלך, שהרי אמר רבי יהודה "לעולם ישתדל אדם לרוץ לקראת מלכ" וכו'.

והנה יש להקשות, שהרי היה יכול לראות את פני המלך בלי לשלם כלום, ועל זה טען שהוזהר, ומה ענו לו חבריו, אלא בהכרח, אף שניתן היה לראותו בלא תשלום, מכל מקום טוב יותר לקיים מצוות חכמים בשכר ולא בחינם. ונמצא שהרוויח במה ששילם על עשיית מצוה.

ועוד כתב באגרא דפרקא (אות רמא), שמטעם זה נהגו אנשי מעשה הקדמונים, כשכיבדו אותם בכיבוד מצוה - כגון ברית מילה או עלייה לתורה - היו נותנים דבר מה לצדקה, בכדי שלא תהיה המצוה בחינם.

(מאוצרותיו ושיחותיו של הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א)

ש'חנים' היינו כוחות הטומאה, שהם בבחינה זו, כי דברי טומאה באים בחינם, ואילו על מצוות ומעשים טובים יש לשלם.

ואלו דבריו: "ואומרנו תיבת 'חנם', לרמוז על יד מי תהיה היציאה, על ידי 'חנם', שהוא ס"מ וחיילותיו שהם נרמזים בתיבת 'חנם', כאומרם בספר **הזוהר הקדוש** (ח"ב קכח). כי במילי דמגנא הוא זינייהו דההיא סטרא, ולזה לא שלטי בדבר מצוה שעושה האדם בדמים יקרים. וכן תמצא שכל דבר טומאה בא בחינם, מה שאין כן דבר מצוה וקדושה צריך להם טורח גדול ודמים יקרים".

וזה לשון הזוהר: "מאן דבעי לאשתדלא במצוות ולאשתדלא ביה בקוב"ה, אצטריך דלא ישתדל ביה בריקניא במגנא, אלא איצטריך ליה לבר נש לאשתדלא ביה כדקא יאות כפום חיליה... דלא זכי בההוא עובדא כלל לאמשכא עליה רוחא דקודשא אלא באגר שלים".

פירוש: מי שחפץ לעסוק במצוות ולהידבק בקדוש ברוך הוא, צריך שלא יעסוק בזה בריקנות ובחינם, אלא צריך שישתדל בו כראוי לפי כוחו, שכן אין זוכה להמשיך עליו רוח הקודש אלא בתשלום מלא.

וכך העתיק וחזק את הדברים הללו בעל **ספר 'הרדים'** (בהקדמה, בתנאי הששה עשר לקיום המצוה), שכתב: לא יעשה את המצוה בחינם, אלא יקנה בשכר שלם ולא יקפיד כלל, וזאת בכדי להעביר רוח הטומאה, וכדברי הזוהר הקדוש.

וכתוב **ב'נועם אלימלך'** (פר' בא ד"ה ולקחו מן הדם): "מצוה שבא לו בחינם, בלא טורח ובלא מעות, לאו מצוה בשלימות".

וה'חיד"א' כתב בספרו **'פני דוד'** (פרשת חיי שרה), שזוהי הסיבה שלא רצה אברהם אבינו לקחת את מערת המכפלה במתנת חינם, משום שהמצוה "בעי למקני לה באגר שלים" כמבואר בזוהר הקדוש.

ובספר **'כף החיים'** (סי' תנד ס"ק לט) הביא בשם האר"י **הקדוש**, שכאשר היה קונה חפץ מצוה, כגון תפילין או אתרוג, לא היה מקפיד כלל לדעת את מחירו, אלא היה פורע כל ששאל המוכר בפעם הראשונה, והיה אומר למוכר: "הרי המעות לפניך, קח כל מה שתמצא", וכל זה על פי דברי הזוהר הנ"ל, שעל מצוה צריך לשלם את כל דמיה.

וכן הביא בספר **'נוהג כצאן יוסף'** (הלכות סוכה וארבעת המינים עמ' רצא), וכן כתב בספר **'מועד לכל חי'** (סי' מג אות כג), שהמעין בזוהר הנ"ל, יראה וייקח מוסר שלא לברך על אתרוג שבא במתנת חינם, וחששם הוא כי אז יש לקליפה יניקה חלילה מאותן מצוות, ולפי דברי הזוהר הנזכר אינם יוצאים ידי חובתם אם אינם משלמים.

ובספר **'שדי חמד'** (מערכת המ"ם כלל קצח, ח"ה) האריך לבאר ענין זה שאין לקיים מצוה בחינם. וכן כתב **ביאגרא דפרקא'** (אות שיג) בשם הזוהר הנ"ל, שהמצוות צריך לקנותם "באגר שלים" ולא לעשותן בחינם, ואף הרחיב לומר שאפילו מצוות חכמים ואזהרתם צריך לקנותן בשכר מלא.

והביא ראייה מדברי הגמרא (ברכות ט:): "כל

שברוב כסילותך וויתרת על הזכות הכבירה הזו, ונתת לי להבין שאני אוכל משלך, את זה אני כבר לא רוצה, אני רוצה לאכול משלי, ולכן פניתי לאכול אצל אחרים. כמובן, שמאז פסק השפע האלקי לו זכית עד אז, והחלה מפלתך. שכן בשמים ראו שאתה לא יודע איך להתנהג עם הכסף שנתנו לך כפקדון, ומשכו את הפקדון והעבירו את זה למשפחה שאצלה אני אוכל היום, שהם כבר כן יודעים איך להתנהג עם הפקדון.

הרעיון הזה מופיע בדברי רבינו **האור החיים הקדוש** זיע"א בפרשת השבוע, התורה הקדושה מצוה אותנו: **"אם כסף תלוה את עמי את העני עמך לא תהיה לו פנשה לא תשימון עליו נשך"** (כב, כד), ועל כך כותב רבינו: "פירוש, אם ראית שהיה לך כסף יתר על מה שאתה צריך לעצמך, שאתה מלוה לעמי, תדע לך שאין זה חלק המגיע, אלא חלק אחרים - שהוא העני עמך. ובוז רמז כי צריך לפתוח לו משלו".

עוד ממשיך רבינו וכותב, ועלינו לקחת את הדברים לתשומת הלב: "ואולי כי רמז לו גם כן שלא יתנשא ויתגדל על העני בראותו כי הוא הנותן לו, והוא אומר 'לא תהיה לו פנשה', לשון נשיאות ומעלה, כי משלו הוא נותן לו".

אם אדם רואה שיש לו הרבה כסף, יותר ממה שהוא צריך לצרכיו הרגילים, והוא מלוה כספים לנצרכים - עליו לדעת שזה לא כסף שלו שהוא נותן בהלוואה - זה כסף של מקבלי ההלוואה שנמצא אצלו בפקדון, פקדון מיוחד בכדי שהוא ילווה את זה להם.

ולכן מזהיר הפסוק ואומר: 'לא תהיה לו פנשה' - תיזהר ותישמר לא להתנשא ולהתגאות על העני, כאילו אתה עושה לו טובה במה שאתה מלוה לו, במה שאתה נותן לו. כי האמת היא שזה כסף שלו שנמצא אצלך בפקדון, פקדון שמשמים נתנו לך בכדי לעשות עם זה מצוות ומעשים טובים.

טורה וכסף בשביל מצוות

הרבנית של הרה"ק **רבי יהודה לייב אשלג זיע"א**, בעל **ה'סולם'**, סיפרה מימי מגוריהם בוורשה: שנה אחת לפני חג הסוכות היה מחסור באתרוגים. אתרוג בוורשה עלה הון תועפות וביתנו ריקם. אמר הרה"ק בעל הסולם: לכי ומכרי את התכשיטים שלך ונקנה אתרוג בדמיהם. כיון שראה כי עשיתי כמצוותו, זרחו פניו כאור החמה מרוב גיל וחרדה והרעיק על ראשי ברכות עד בלי די.

ביום הראשון של החג כשנודע ברבים שיש אתנו אתרוג, נהרו יהודי וורשה בהמון ליזכות במצוה. אלפים צבאו על פתח מעוננו לברך על נטילת לולב, ויש מהם ששיגרו אחר כך בימי חול המועד דורות לביתנו מתוך הכרת טובה וכדי להיות שותפים במצוה. כך חזרו אלי התכשיטים שמכרתי במילואם (מרבצי תורה מעולם החסידות ח"ז עמוד רכח).

על הפסוק (שמות כא ב): **'כי תקנה עבד עברי שש שנים יעבד ובשבעת יצא לחפשי חנם'**, מביא רבינו **האור החיים הקדוש** זיע"א בדרך רמז

מתיבתא אור החיים

משמע במסכת שמחות (ברייתות מאבל רבתי פ"ג) שאמרו 'שישים זו היא מיתת כל אדם'. ובדברי הראשונים מבואר שגרסו כן גם בדברי הגמרא במועד קטן 'שישים מיתת כל אדם', וכן נקטו הרבה מן המפרשים כדברי רבינו. ובהגהות **יעב"ץ** (מו"ק שם) כתב שגם לפי הגירסא שאמרו 'מיתה בידי שמים' אין הכוונה כמו בשאר מקומות למיתה בתורת עונש, אלא הכוונה למיתה טבעית, ולא אמרו 'מיתת כל אדם' כיון שיש הרבה יוצאים מן הכלל ומתים אחר שישים.

וכן מבואר עוד באבות (פ"ה מ"א) שאמרו 'בן שישים לזקנה' וברע"ב (שם) הביא דברי הגמרא במועד קטן שלמדו מן הכתוב 'תבא בכלח אלי קבר' 'בכלח' בגמטריה שישים. ובתוספות יום טוב (שם) הקשה מדברי הגמרא 'שישים' הוא מיתה בידי שמים, ותיירץ שדברי המשנה הם לפי פשט הכתוב ששישים הוא מיתת כל אדם.

ובהלולא דרבי (י. מדפי הספר) תירץ דברי רבינו לפי דבריו לעיל שפירש מה שנאמר 'ובשביעית' לומר שפעמים עובד אף בשביעית אם נמכר באמצע השנה עיין שם. ואף כאן יש לפרש שאף שעיקר שנות חיי האדם הם שישים, אבל ברוב הפעמים ישלים את עבודת ימי חייו גם בתוך העשר השביעי.

והנה מה שכתב רבינו: בן שישים שנה הוא זמנו של אדם. מקור דבריו בדברי הגמרא במועד קטן (כח): שאמרו שם מת בחמשים שנה זו היא מיתת כרת וכו' שישים זו היא מיתה בידי שמים אמר מר זוטרא מאי קרא דכתיב (איוב ה כו) 'תבוא בכלח אלי קבר', 'בכלח' בגמטריה שיתין הוו, ע"כ. והקשו המפרשים שבדברי הגמרא שם מבואר שמיתה בגיל שישים היא מיתה בידי שמים ואם כן אינה מיתת כל אדם.

אמנם דברי רבינו מבוארים לדעת היש מפרשים המובא בתוספות (שם ד"ה ומיתה) שכוונת הגמרא היא מחמישים עד שישים, ו'שישים' עצמו אינו בכלל, ולפי זה 'שישים' הוא מיתת כל אדם. וכן

כתב רבינו (שמות כא ד): עוד נראה לפרש הפרשה דרך רמז כי תצוה התורה להאדם לשום לפניו בתמידות כל הדברים האלה בין עיניו והוא אומר אשר תשים לפנייהם שתמיד ישים האדם עיניו זה לפניו. והוא כי תקנה עבד עברי הלא ידעת כי האדם נחלק לשנים חלק אחד רוחני והוא העיקר וחלק אחד גשמי שברא ה' לנשמה לשמשה שבאמצעותו מקיים כמה מצות אשר צוה ה' ולו יקרא שם עבד כי אינו אלא שמש לנפש שבשבילה יקרא אדם כמו שאמר הכתוב (שמות ל) 'על בשר אדם לא' וגו' שזה יגיד כי לא הבשר יקרא אדם, וכן אמר 'אדם אתם' (יחזקאל לד) אתם קרויים אדם ולא אומות העולם (ב"מ קיד). שאין להם נפש רוחנית, ולזה תצוה התורה להאדם כי תקנה עבד עברי פירוש עובר כי אינו קיים לעד כי מי גבר יחיה ולא יראה מות על דרך 'כצל עובר' (תהלים קמד), וזמן קביעתו הוא עד ס' שנה על דרך אומרו (איוב ה) 'תבא בכלח אלי קבר', ואמרו בש"ס (מו"ק כח). כי בן ס' שנה הוא זמנו של אדם ללכת כחושבן בכלח שאז הוא כעלות גדיש, וזה הוא אומרו שש שנים פירוש כל ימיו הם שישים, והגם שאמר שש יש חשבון שיכלול כללות א' וכאן כולל העשירי, ובשביעית פירוש בעשר שנים השביעית יצא לחפשי העבד על דרך אומרו (תהלים פח) 'במתים חפשי'.

גם אתם זכייתם לישועה בזכות רבנו האור החיים הקדוש?

כתבו לנו
למייל המערכת m028039999@gmail.com
או לפקס 02-5385689
או ב'נדרים פלוס' - באר ישראל

אור הישועות מכתבי הלומדים

התפילה שהחזירה את בני לחיים

רציתי לשתף את הקוראים בעוצמתה של תפילה בציונו של הצדיק, רבנו חיים בן עטר זצ"ל, בעל ה"אור החיים" הקדוש. בערב פסח בשנה שעברה, בני שיחיה עבר תאונת אופנוע קשה מאוד. הוא פונה לבית החולים כשהוא מחוסר הכרה, עם פגיעות חמורות: שברים רבים חלקי גופו, חור בריאה ושברים בצלעות. מצבו היה קריטי, והדאגה ליוותה אותנו בכל רגע. במשך שבועיים הוא היה מורדם ומונשם. הרופאים נאלצו לבצע ניתוח להחדרת צינור נשימה דרך הגרון, מאחר שלא היה ניתן להנשים אותו בדרך אחרת. הימים חלפו באיטיות בלתי נסבלת, ותחושת חוסר האונים התעצמה. בית החולים הפך לביתנו, עייפים ומודאגים, מייחלים לישועה. אני גר בעיר במרכז הארץ, שרוב תושביה אינם שומרי תורה ומצוות. עם זאת, בכל יום שישי מתכנסים בבית הכנסת שבשכונתנו כמעט שני מניינים של אברכים, שלומדים יחד בתורתו של האור החיים הקדוש. ה' זיכה אותי להיות שותף בהחזקת אחד האברכים שם. כששיתפתי את ראש הכולל במצבו של בני, הוא יעץ לי להצטרף לנסיעה לציונו של האור החיים הקדוש בהר הזיתים יחד עם אחד האברכים, שתכנן לנסוע לשם. הוא הבטיח לי: "במקום הקדוש הזה התפילות מתקבלות, ובעזרת ה' תראה ישועה גדולה". לצערי, ביום שתכננתי לנסוע לא הצלחתי להשתחרר מהמחויבות - גם בגלל מצבו של בני בבית החולים וגם בגלל עיסוקי בחנות. ביקשתי מהאברך שכבר נסע באותו יום שיתפלל בשמי על בני בציון הקדוש. וכך היה. האברך נסע מוקדם בבוקר והתפלל מעומק הלב, ובשעות הצהריים עדין הוא הזכיר את בני בתפילתו. והנה, באותו יום אחר הצהריים קרה נס שלא ייאמן: בני פקח את עיניו ואמר: "מה זה המכשירים האלה עליי? תנתקו אותם". הוא דיבר בצורה צלולה לחלוטין, והפתעת הרופאים, שהזהירו אותנו מראש שאם בכלל יתעורר, הוא יסובל מכאבים קשים וממצב של ערפול. עבורנו היה ברור שזכות הצדיק והתפילה בציונו חוללו את הנס. כיום, בני עדיין עובר טיפולים ונדרש לשיקום ארוך, אבל העיקר הוא שה' יתברך החזיר אותו אלינו והעיר אותו מהתרדמת בזכות התפילה והקשר לצדיק. אני מסיים בתודה לה' יתברך על הניסים הגלויים שעשה עמנו, ומתפלל שזוכה תמיד להיות מחוברים לצדיק האור החיים הקדוש. שזכותו תגן עלינו ועל כל עם ישראל.

מחוברים לחיים
לשמיעת שיעורים ודרשות
חייגו: 03-617-1077

